TIBBIYOT
TA'LIMI & INNOVATSIYALARI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
19 20
TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI

Google scholar

PubMed MEDLINE

NIH U.S. National Library of Medicine National Institutes of Health | Advancing Health Through Knowledge

- 14.00.00 - Tibbiyot fanlari;
- 14.00.01 - Akusherlik va ginekologiya;
- 14.00.02 - Morfologiya;
- 14.00.03 - Endokrinologiya;
- 14.00.04 - Otorinolaringologiya;
- 14.00.05 - Ichki kasalliklar;
- 14.00.06 - Kardiologiya;
- 14.00.07 - Gigiena;
- 14.00.08 - Oftal'mologiya;
- 14.00.09 - Pediatriya;
- 14.00.10 - Yuqumli kasalliklar;
- 14.00.11 - Dermatologiya va venerologiya;
- 14.00.12 - Tibbiy reabilitologiya;
- 14.00.13 - Nevrologiya;
- 14.00.14 - Onkologiya;
- 14.00.15 - Patologik anatomiya;
- 14.00.16 - Normal va patologik fiziologiya;
- 14.00.17 - Farmakologiya va klinik farmakologiya;
- 14.00.18 - Psixiatriya va narkologiya;
- 14.00.19 - Klinik radiologiya;
- 14.00.20 - Tibbiy genetika;
- 14.00.21 - Stomatologiya;
- 14.00.22 - Travmatologiya va ortopediya;
- 14.00.23 - Hamshiralik ishini tashkil etish;
- 14.00.24 - Sud tibbiyoti;
- 14.00.27 - Xirurgiya;
- 14.00.28 - Neyroxirurgiya;
- 14.00.41 - Xalq tabobati;
- 14.00.35 - Bolalar xirurgiyasi;
- 14.00.34 - Yurak-qon tomir xirurgiyasi

№10-SON

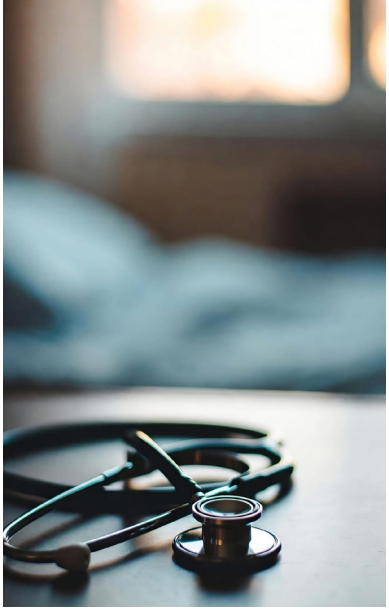
2026-yil, oktabr

tibbiyot-talimi-va-innovatsiyalari.uz

https://t.me/tibbbiyot_2100

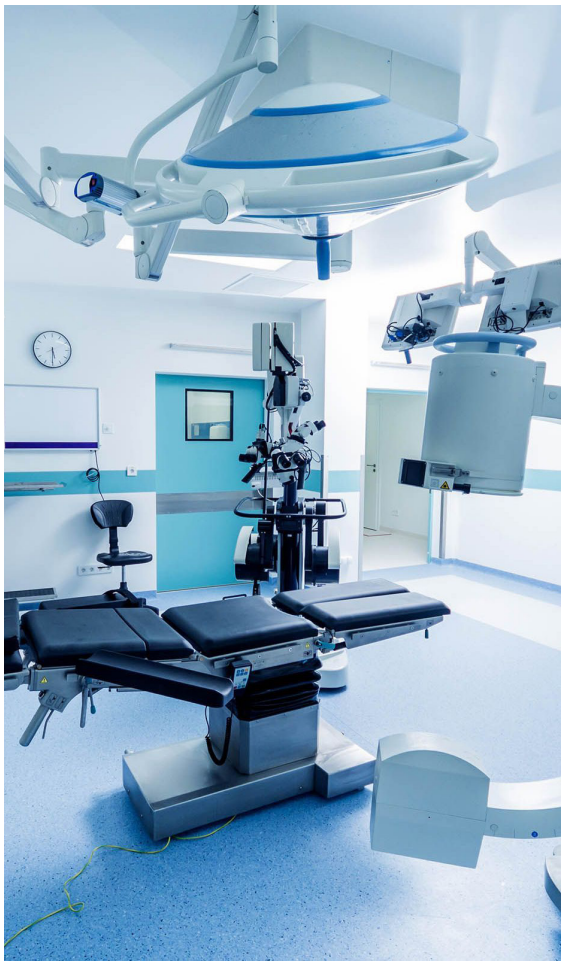
Litsenziya raqami: №745444

Tahrir hay’ati a’zolari:

BOSH MUHARRIR:
Shuhrat Baymuradov Abdujalilovich
tibbiyot fanlari doktori (DSc), professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:
Iminov Komiljon Odiljonovich
tibbiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori

“Tibbiyot ta'limi va innovasiyalari” ilmi elektron jurnali 29.04.2025-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan C-5669801 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan. Litsenziya raqami: №745444.

Tahrir hay’ati a’zolari:

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich
Texnika fanlari doktori (DSc), professor

Ishanqulov Artiqboy Eshboyevich
Biologiya fanlari doktori (DSc), professor

Otamuradov Furqat Abdukarimovich
tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent.

Shuxrat Jumayevich Teshayev
tibbiyot fanlari doktori (DSc), professor

Oral Aminovna Ataniyazova
tibbiyot fanlari doktori (DSc), professor

Jalolova Feruza Maxamatjanovna
Tibbiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (DSc), dotsent

Uraqov Shokir Ulashovich
tibbiyot fanlari doktori doktori (DSc)

Aripkhodjaeva Shakhzoda
resident doctor in national medical center

"TIBBIYOT TA’LIMI VA INNOVATSIYALARI"
ilmiy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA) tomonidan 2024-yil 9-oktabrdan boshlab c-5669651 raqami ostida rasmiy ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Murojaat uchun telefon:
+998 97 748 70 03
Email: @munis_sm

MUNDARIJA

KARDIORENAL SAMARADORLIK NUQTAI NAZARIDAN FINERENON VA EPLERENONNING CHAP QORINCHA OTISH FRAKSIYASI SAQLANGAN YURAK YETISHMOVCHILIGI BEMORLARIDAGI QIYOSIY BAHOLANISHI 21
Qodirova Guljahon Ramozonovna, Tursunova Laylo Dilshatovna

GIPERSPEKTRAL TASVIRLARNI TASNIFLASHDA FAZOVIY SIZIB CHIQISH NIMANI O‘LCHAYDI? YAQINLIK, KO‘RILMAGAN SINFLAR VA SINFLAR TARKIBIGA AJRATISH 27
Tuxtamurodov Nozir Ulmas o‘g‘li

DIABETIK PANJA SINDROMINING JARROHLIK ASORATLARINI DAVOLASHDA YANGI YONDASHUVLAR 34
Akmaljon Olimov

FARG‘ONA VODIYSI SHAROITIDA GERIATRIK YOSHDAGI BEMORLARDA O‘PKA VA EKSTRAPULMONAL SILNING KLINIK-EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI (2020–2025) 40
Maxsumova Dinora Kamolovna, Zuhriddin Salohiddinovich Salohiddinov

FARG‘ONA VODIYSI SHAROITIDA GERIATRIK YOSHDAGI BEMORLARDA O‘PKA VA EKSTRAPULMONAL SILNING KLINIK-EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI (2020–2025)

Maxsumova Dinora Kamolovna
Andijon davlat tibbiyot instituti mustaqil izlanuvchisi
E-mail: maksumova.dk78@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-7893-0553

Zuhriddin Salohiddinovich Salohiddinov
Andijon davlat tibbiyot instituti., t.f.d., professor
E-mail: zuxriddinsaloxiddinov45@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1033-9177

Annotatsiya: Ushbu maqolada Farg‘ona vodiysi sharoitida geriatrik yoshdagi bemorlarda o‘pka va ekstrapulmonal silning klinik-epidemiologik xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot 2020–2025-yillarda qayd etilgan 60 yosh va undan katta bemorlar ma’lumotlari asosida olib borilgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, sil holatlarining asosiy qismi 60–69 yosh guruhida uchragan. O‘pka sili orasida infiltrativ shakl ustun bo‘lgan, ekstrapulmonal sil tarkibida esa suyak-bo‘g‘im zararlanishi ko‘proq qayd etilgan. Olingan natijalar keksa yoshdagi bemorlarda silni erta aniqlashda nafaqat o‘pka, balki o‘pkadan tashqari shakllarga ham alohida e’tibor berish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: sil, geriatrik yosh, o‘pka sili, ekstrapulmonal sil, suyak-bo‘g‘im sili, klinik shakllar, epidemiologiya, Farg‘ona vodiysi.

Abstract: This article analyzes the clinical and epidemiological features of pulmonary and extrapulmonary tuberculosis in geriatric patients in the Fergana Valley. The study was based on data from patients aged 60 years and older who were registered between 2020 and 2025. The largest number of tuberculosis cases was observed in the 60–69-year age group. Infiltrative tuberculosis was the most common form of pulmonary tuberculosis, whereas bone and joint involvement was the predominant form of extrapulmonary tuberculosis. The findings indicate that, for the early diagnosis of tuberculosis in older patients, attention should be paid not only to pulmonary but also to extrapulmonary manifestations of the disease.

Key words: tuberculosis, geriatric age, pulmonary tuberculosis, extrapulmonary tuberculosis, osteoarticular tuberculosis, clinical forms, epidemiology, Fergana Valley.

Аннотация: В статье проанализированы клинико-эпидемиологические особенности лёгочного и внелёгочного туберкулёза у пациентов гериатрического возраста в условиях Ферганской долины. Исследование проведено на основе данных пациентов в возрасте 60 лет и старше, зарегистрированных в 2020–2025 годах. Установлено, что наибольшее число случаев туберкулёза отмечалось в возрастной группе 60–69 лет. Среди форм лёгочного туберкулёза преобладала инфильтративная форма, а среди внелёгочных форм наиболее часто встречалось поражение костно-суставной системы. Полученные данные показывают, что при обследовании пациентов пожилого возраста для ранней диагностики туберкулёза необходимо уделять внимание не только лёгочным, но и внелёгочным проявлениям заболевания.

Ключевые слова: туберкулёз, гериатрический возраст, лёгочный туберкулёз, внелёгочный туберкулёз, костно-суставной туберкулёз, клинические формы, эпидемиология, Ферганская долина.

KIRISH

Sil kasalligi hozirgi kunda ham dunyo bo‘yicha muhim tibbiy muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda dunyoda millionlab odamlar sil bilan kasallangan va bu kasallik ko‘plab o‘lim holatlariga sabab bo‘lgan. Silni aniqlash va davolash imkoniyatlari yaxshilanayotgan bo‘lsa-da, kasallik hanuz keng tarqalgan infeksiyalardan biri hisoblanadi. Aholining yoshi ortib borishi keksa yoshdagi bemorlarda sil kasalligini o‘rganishni yanada muhim qilib qo‘ymoqda. Yosh ulg‘ayishi bilan immun tizimi faoliyati susayadi, surunkali kasalliklar soni ko‘payadi va organizmning infeksiyalarga qarshi kurashish imkoniyati pasayadi. Shu sababli ilgari organizmga tushgan sil infeksiyasi keksa yoshda qayta faollashishi mumkin. Keksa yoshdagi bemorlarda sil har doim ham odatdagi belgilar bilan namoyon bo‘lavermaydi. Ayrim hollarda uzoq davom etuvchi yo‘tal yoki isitmadan ko‘ra umumiy holsizlik, vazn yo‘qotish, ishtahaning pasayishi va kundalik faollikning kamayishi ko‘proq uchraydi. Bu esa kasallikni erta aniqlashni qiyinlashtiradi. Shu sababli Farg‘ona vodiysi sharoitida geriatrik yoshdagi bemorlarda o‘pka va ekstrapulmonal silning tarqalishi, yosh guruhlari bo‘yicha xususiyatlari va klinik shakllarini o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Bunday tahlil keksa yoshdagi bemorlarda silni erta aniqlash va ularga to‘g‘ri klinik yondashuvni tanlashga yordam beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sil (tuberkulyoz) hanuzgacha dunyo miqyosidagi eng muhim yuqumli kasalliklardan biri bo‘lib, sog‘liqni saqlash tizimi uchun dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda dunyoda taxminan 10,7 million kishi sil bilan kasallangan, kasallanish darajasi 100 ming aholiga qariyb 131 holatni tashkil etgan, sil oqibatida esa qariyb 1,23 million o‘lim qayd etilgan. Profilaktika, tashxis va davolashdagi sezilarli yutuqlarga qaramay, sil kasallanishining global kamayish sur’ati JSSTning “End TB” strategiyasida belgilangan maqsadlardan sezilarli darajada ortda qolmoqda [1].

Dunyo aholisining qarib borishi fonida keksa yoshdagi shaxslarda sil kasalligi tobora muhim klinik va epidemiologik masalaga aylanmoqda. Qarish jarayoni immunosenesensiya, hujayraviy immunitetning yoshga bog‘liq o‘zgarishlari, surunkali kasalliklarning ko‘payishi, ovqatlanish buzilishlari, qandli diabet, funksional imkoniyatlarning pasayishi va polifarmatsiya bilan kechadi. Mazkur omillar faol sil rivojlanishiga moyillikni oshirishi, jumladan, ilgari yuqtirilgan yashirin Mycobacterium tuberculosis infeksiyasining qayta faollashuviga sharoit yaratishi mumkin. Silning yosh bo‘yicha taqsimlanishi hududlar kesimida sezilarli farq qiladi va ayrim mamlakatlarda kasallik yukining muhim qismi 65 yosh va undan katta shaxslar hissasiga to‘g‘ri kelmoqda [1,2]. Geriatrik bemorlarda silning klinik ko‘rinishi yoshroq bemorlarnikidan farq qilishi mumkin. Uzoq davom etuvchi yo‘tal, isitma, tungi terlash va qon tupurish kabi klassik belgilar kamroq yaqqol namoyon bo‘lib, tana vaznining kamayishi, holsizlik, funksional faollikning pasayishi hamda hamroh kasalliklar bilan bog‘liq nospetsifik belgilar ustun bo‘lishi mumkin. Bunday atipik klinik kechish keksa yoshdagi bemorlarda silni erta aniqlash va tashxis qo‘yishni qiyinlashtiradi [2,3]. So‘nggi klinik tadqiqotlar keksa yoshdagi sil bemorlarida o‘lim ko‘rsatkichi yuqoriroq bo‘lishi, kasallikning og‘ir va disseminatsiyalangan shakllari tez-tez uchrashi mumkinligini ko‘rsatmoqda [3].

Ekstrapulmonal sil (EPS) geriatrik kontingentda alohida ahamiyat kasb etadi. Ekstrapulmonal jarayon suyak-bo‘g‘im tizimi, limfa tugunlari, siydik-tanosil tizimi, plevra, markaziy asab tizimi va boshqa a’zolarni zararlashi mumkin, ayrim bemorlarda esa bir vaqtning o‘zida bir nechta anatomik lokalizatsiya kuzatiladi. Niu va hammualliflar keksa yoshdagi o‘pka sili bilan kasallangan bemorlar orasida ekstrapulmonal zararlanish klinik jihatdan muhim muammo ekanini ko‘rsatib, 60–80 yosh, anemiya va osteoporozni o‘pka sili bilan birga EPS uchrashiga mustaqil bog‘liq omillar sifatida qayd etganlar [4]. Bu ma’lumotlar keksa bemorlarni tekshirishda diagnostik izlanishni faqat o‘pka ko‘rinishlari bilan cheklab qo‘ymaslik zarurligini ko‘rsatadi. Katta yoshdagi bemorlarga bag‘ishlangan boshqa tadqiqotlarda ham o‘pka, ekstrapulmonal va disseminatsiyalangan sil shakllari klinik spektrning muhim qismini tashkil etishi, diagnostik kechikish va o‘lim ko‘rsatkichlari esa sezilarli bo‘lib qolayotgani ko‘rsatilgan [5]. Yevropada o‘tkazilgan ko‘p markazli kuzatuvlar ham keksa yoshdagi silning ko‘pincha atipik klinik belgilari, tashxis qo‘yishdagi qiyinchiliklar, ko‘p sonli hamroh kasalliklar va noqulay prognoz bilan kechishini ta’kidlaydi [6].

Shunday qilib, aholining qarishi sil nazoratiga qo‘shimcha murakkabliklar kiritadi. Atipik klinik kechish, yoshga bog‘liq immun disfunksiya, komorbid holatlar, ekstrapulmonal zararlanishning yuqori ulushi va bir vaqtning o‘zida bir nechta a’zo yoki tizimning zararlanishi tashxis hamda klinik boshqaruvni murakkablashtirishi mumkin. Shu bilan birga, keksa yoshdagi shaxslarda silning epidemiologik va klinik tuzilishi turli hududlarda keskin farq qilishi mumkin, bu esa hududiy tadqiqotlarning ahamiyatini oshiradi [2,4]. Shu nuqtai nazardan, Farg‘ona viloyatida geriatrik yoshdagi bemorlarda 2020–2025-yillar davomida o‘pka va ekstrapulmonal silning vaqt bo‘yicha dinamikasi, yosh guruhlari kesimidagi taqsimlanishi va klinik tuzilishini kompleks baholash muhim ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega. Bunday tahlil kasallik eng ko‘p uchraydigan yosh guruhlarini aniqlash, ustun klinik shakllarni belgilash, ekstrapulmonal ko‘rinishlarga e’tiborni kuchaytirish va keksa yoshdagi bemorlarda silni erta aniqlashga qaratilgan maqsadli yondashuvlarni takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot retrospektiv tavsifiy-tahliliy dizaynda olib borildi va 2020-yildan 2025-yilgacha Farg‘ona viloyatida geriatrik yoshdagi bemorlarda qayd etilgan sil holatlari haqidagi ma’lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqotga 60 yosh va undan katta bo‘lgan jami 1004 nafar sil bilan kasallangan bemor kiritildi. Yoshga bog‘liq farqlarni baholash maqsadida bemorlar 60–69 yosh, 70–79 yosh hamda 80 yosh va undan katta guruhlarga ajratildi. Sil holatlari jarayonning lokalizatsiyasiga ko‘ra o‘pka sili (O‘S) va ekstrapulmonal sil (EPS) guruhlariga ajratildi. Kuzatuv davrida 435 ta o‘pka sili va 558 ta ekstrapulmonal sil holati qayd etildi. Klinik shakllar mavjud tibbiy hujjatlar hamda Kasalliklarning xalqaro tasnifi, 10-tahrir (MKB-10) asosida guruhlandi. O‘pka sili infiltrativ, o‘choqli, disseminatsiyalangan, plevral, bakteriya ajratmaydigan (BK–) hamda boshqa/noaniq shakllar bo‘yicha tahlil qilindi. Ekstrapulmonal sil esa suyak-bo‘g‘im, siydik-tanosil, plevral, limfatik, meningeal, teri va boshqa ekstrapulmonal lokalizatsiyalar bo‘yicha baholandi. Bir bemorda bir vaqtning o‘zida bir nechta ekstrapulmonal lokalizatsiya uchrashi mumkinligi sababli, ushbu kategoriyalar o‘zaro istisno qiluvchi deb qabul qilinmadi. Shu bois EPS shakllari bo‘yicha mutlaq sonlar va foizlarning yig‘indisi bemorlarning umumiy sonidan hamda 100% dan yuqori bo‘lishi mumkin. Sil holatlarining vaqt bo‘yicha dinamikasi 2020–2025-yillarning har biri uchun alohida baholandi. O‘pka va ekstrapulmonal silning taqsimlanishi geriatrik yosh guruhlari kesimida ham tahlil qilindi. Kategorik ko‘rsatkichlar mutlaq son (n) va foiz (%) ko‘rinishida ifodalandi. Taqqoslovchi statistik tahlil bajarilgan hollarda $p<0,05$ statistik ahamiyatlilik chegarasi sifatida qabul qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

2020-2025-yillar davomida Farg‘ona viloyatida geriatrik yoshdagi bemorlarda qayd etilgan sil holatlari soni notekis dinamikaga ega bo‘ldi. 2020-yilda jami 142 ta sil holati qayd etilgan bo‘lib, ularning 20 tasi (14,1%) o‘pka sili, 122 tasi (85,9%) esa ekstrapulmonal sil hissasiga to‘g‘ri keldi. 2021-2022-yillarda qayd etilgan holatlar soni keskin kamayib, har ikki yilda 15 tadan holat aniqlangan. 2021-yilda o‘pka sili ulushi 93,3%ni tashkil etgan bo‘lsa, 2022-yilda bu ko‘rsatkich 60,0% bo‘lgan (1-jadvalga qarang).

1-jadval. Geriatrik sil bilan kasallanish dinamikasi (Farg‘ona viloyati, 2020-2025)

Yil	O‘S (n)	EPS (n)	Jami (n)	O‘S (%)	EPS (%)
2020	20	122	142	14,1	85,9
2021	14	1	15	93,3	6,7
2022	9	6	15	60,0	40,0
2023	15	25	40	37,5	62,5
2024	140	197	340	41,2	57,9
2025	149	192	349	42,7	55,0
Noma’lum	88	15	103	–	–
Jami	435	558	1004	43,3	55,6

Izoh: * $p<0,05$; ** $p<0,01$; *** $p<0,001$.

2023-yildan boshlab geriatrik sil holatlari sonining ortishi kuzatildi. 2023-yilda jami 40 ta holat qayd etilgan bo‘lsa, 2024-yilda bu ko‘rsatkich 340 taga, 2025-yilda esa 349 taga yetgan. 2024-2025-yillarda o‘pka sili va ekstrapulmonal silning nisbati nisbatan barqarorlashib, ekstrapulmonal shakllarning ustunligi saqlanib qolgan. 2024-yilda O‘S 41,2%, EPS 57,9%ni, 2025-yilda esa mos ravishda 42,7% va 55,0%ni tashkil etdi. Kuzatuv davrida o‘pka sili 435 ta (43,3%), ekstrapulmonal sil esa 558 ta (55,6%) holatda qayd etildi. Bu ma’lumotlar geriatrik kontingentda ekstrapulmonal silning klinik-epidemiologik ahamiyati yuqori ekanligini ko‘rsatadi (2-jadvalga qarang).

2-jadval. O‘pka sili va EPSning yillar va yosh guruhlari bo‘yicha tarqalishi

Yil	Yosh guruhi	O‘S (n)	EPS (n)	Jami (n)
2020	60-69	10	91	101
2020	70-79	7	27	34
2020	80+	3	4	7
2021	60-69	8	1	9
2021	70-79	4	0	4
2021	80+	2	0	2
2022	60-69	6	4	10
2022	70-79	2	2	4
2022	80+	1	0	1
2023	60-69	3	18	21
2023	70-79	10	6	16
2023	80+	2	0	2
2024	60-69	67	150	219
2024	70-79	59	42	102
2024	80+	12	3	15
2025	60-69	96	151	254
2025	70-79	38	37	75
2025	80+	15	4	20

Izoh: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Yosh guruhlari kesimidagi tahlil sil holatlarining eng katta qismi 60-69 yoshdagi bemorlarda qayd etilganini ko‘rsatdi. 2020-yilda ushbu yosh guruhida 101 ta holat aniqlangan bo‘lib, ularning 10 tasi o‘pka sili va 91 tasi ekstrapulmonal sil hissasiga to‘g‘ri kelgan. 70-79 yosh guruhida 34 ta, 80 yosh va undan katta bemorlarda esa 7 ta holat qayd etilgan. 2021-2022-yillarda barcha yosh guruhlarida qayd etilgan sil holatlari soni nisbatan past bo‘lgan. 2023-yildan boshlab esa, ayniqsa 60-69 va 70-79 yosh guruhlarida holatlar sonining qayta ortishi kuzatildi. 2024-yilda 60-69 yosh guruhida 67 ta o‘pka sili va 150 ta ekstrapulmonal sil holati, 70-79 yosh guruhida 59 ta O‘S va 42 ta EPS holati, 80 yoshdan katta bemorlarda esa 12 ta O‘S va 3 ta EPS holati qayd etildi. 2025-yilda ham eng yuqori ko‘rsatkichlar 60-69 yosh guruhida saqlanib, 96 ta o‘pka sili va 151 ta ekstrapulmonal sil holati aniqlangan. 70-79 yosh guruhida 38 ta O‘S va 37 ta EPS, 80 yosh va undan katta bemorlarda 15 ta O‘S hamda 4 ta EPS holati qayd etilgan. Umuman olganda, qayd etilgan sil holatlari soni yosh oshgani sari kamayish tendensiyasiga ega bo‘lgan. 60-69 yosh guruhi geriatrik sil holatlarining asosiy qismini tashkil etgan, ayniqsa 2020, 2024 va 2025-yillarda bu guruhda ekstrapulmonal sil holatlari nisbatan ko‘p bo‘lgan (3-jadvalga qarang).

3-jadval. MKB-10 klassifikatsiyasi asosida silning klinik shakllari

Sil turi	Klinik shakl	n	%
O‘pka sili (O‘S)	Infiltrativ	343	78,9
O‘choqli	15	3,4	
Disseminatsiyalangan	11	2,5	
Sil plevriti	3	0,7	
O‘S BK–	17	3,9	
Boshqa/noaniq	46	10,6	
JAMI O‘S		435	43,3
Ekstrapulmonal sil (EPS)	Suyak-bo‘g‘im	418	74,9
Siydik-tanosil	120	21,5	
Plevral	46	8,2	
Limfatik	11	2,0	
Meningeal	6	1,1	
Teri	3	0,5	
Boshqa EPS	389	69,7	
JAMI EPS		558	55,6
UMUMIY JAMI		1004	100,0

Izoh: EPS bilan kasallangan bir bemorda bir nechta klinik lokalizatsiya qayd etilishi mumkin; shu sababli foizlar yig‘indisi 100% dan oshishi mumkin. * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Geriatrik yoshdagi bemorlarda silning klinik shakllari tahlil qilinganda, o‘pka sili 435 nafar bemorda (43,3%), ekstrapulmonal sil esa 558 nafar bemorda (55,6%) qayd etildi. O‘pka sili tarkibida infiltrativ shakl yetakchi bo‘lib, 343 ta holatni (78,9%) tashkil etdi. O‘choqli sil 15 ta (3,4%), disseminatsiyalangan sil 11 ta (2,5%), sil plevriti 3 ta (0,7%), BK-manfiy holatlar 17 ta (3,9%), boshqa yoki noaniq shakllar esa 46 ta (10,6%) holatda qayd etildi. Ekstrapulmonal sil tarkibida suyak-bo‘g‘im zararlanishi eng yuqori ko‘rsatkichga ega bo‘lib, 418 nafar bemorda (74,9%) aniqlangan. Siydik-tanosil tizimi sili 120 nafar (21,5%), sil plevriti 46 nafar (8,2%), limfatik shakl 11 nafar (2,0%), meningeal sil 6 nafar (1,1%) va teri sili 3 nafar (0,5%) bemorda qayd etildi. Boshqa ekstrapulmonal shakllar 389 nafar bemorda (69,7%) kuzatilgan. Ayrim bemorlarda bir vaqtning o‘zida bir nechta klinik shakl yoki lokalizatsiya uchragani sababli EPS bo‘yicha ko‘rsatkichlar o‘zaro istisno qiluvchi kategoriyalar sifatida talqin qilinmadi. Olingan natijalar geriatrik yoshdagi bemorlarda sil kasalligining klinik spektri keng ekanligini ko‘rsatadi. O‘pka sili orasida infiltrativ shaklning yaqqol ustunligi, ekstrapulmonal sil orasida esa suyak-bo‘g‘im zararlanishining yetakchi o‘rin egallashi ushbu yosh guruhida kompleks diagnostik yondashuv zarurligini asoslaydi.

XULOSA

2020–2025-yillarda Farg‘ona viloyatida geriatrik yoshdagi bemorlarda sil kasalligi vaqt bo‘yicha, yosh guruhlari va klinik shakllar kesimida sezilarli xilma-xillik bilan tavsiflandi. 2021–2022-yillarda qayd etilgan holatlar soni nisbatan past bo‘lgan bo‘lsa, 2024–2025-yillarda ularning keskin ko‘payishi kuzatildi. Kuzatuv davrida ekstrapulmonal sil o‘pka siliga nisbatan yuqoriroq ulushni egalladi. Sil holatlarining eng katta qismi 60–69 yosh guruhida qayd etilib, yosh oshgani sari holatlar sonining kamayish tendensiyasi kuzatildi. O‘pka sili tarkibida infiltrativ shakl mutlaq ustun bo‘lgan, ekstrapulmonal sil orasida esa suyak-bo‘g‘im zararlanishi yetakchi o‘rin egallagan. Ayrim bemorlarda bir nechta ekstrapulmonal lokalizatsiyaning bir vaqtda uchrashi geriatrik kontingentda silning murakkab va ko‘p tizimli klinik kechishi mumkinligini ko‘rsatadi. Natijalar keksa yoshdagi bemorlarda silni faqat respirator belgilar doirasida baholamasdan, o‘pkadan tashqari lokalizatsiyalarni ham faol izlash, ayniqsa, 60–69 yoshdagi shaxslarga alohida e’tibor qaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. World Health Organization. Global Tuberculosis Report 2025. – Geneva: World Health Organization, 2025. – ISBN 978-92-4-011692-4.
2. Teo A.K.J., Morishita F., Islam T., Viney K., Ong C.W.M., Kato S. et al. Tuberculosis in older adults: challenges and best practices in the Western Pacific Region // The Lancet Regional Health – Western Pacific. – 2023. – Vol. 36. – Art. 100770.
3. van Arkel C., Storms I., Kurver L., Smeenk F., Wielders P., Hoefsloot W. et al. Elderly patients with tuberculosis in a low-incidence country – Clinical characteristics, inflammation and outcome // Journal of Infection. – 2024. – Vol. 89, No. 2. – Art. 106200.
4. Niu T., Li Y., Ru C., Chen A., Shi Y., Lu S. et al. Analysis of the prevalence characteristics and risk factors of pulmonary tuberculosis combined with extrapulmonary tuberculosis in elderly patients // Scientific Reports. – 2024. – Vol. 14. – Art. 25870.
5. Alsehali A., Alrajih H., Al-Jahdali H., Al-Safi E., Layqah L., Baharoon S. Clinical, radiological features and treatment outcomes of tuberculosis in patients aged 75 years and older // Journal of Epidemiology and Global Health. – 2024. – Vol. 14, No. 4. – P. 1591–1601.
6. Trichet M., Lanoix J.P., Diamantis S., Forestier E., Fraisse T., Brochard-Libois J. et al. Characteristics of tuberculosis in elderly adults: a multicenter French study // Infectious Diseases Now. – 2026. – Vol. 56, No. 2. – Art. 105226.
7. Zhou Y., Wang F., Chen S., Zhang Y., Wang W., Wu Q. et al. The asymptomatic tuberculosis proportion among the elderly population: a systematic review and meta-analysis // BMC Public Health. – 2024. – Vol. 24. – Art. 3551.
8. Prakaash A., Murali G., Priyamalini D., Raman E., Mouli C., Vikram V.J. Clinical and Radiological Profile of Extrapulmonary Tuberculosis in Elderly People Attending a Tertiary Care Hospital: A Prospective Cohort Study // Cureus. – 2025. – Vol. 17, No. 9. – Art. e91779.
9. Subramanian R., Prasad S., Mamadapur M. Musculoskeletal manifestations in Tuberculosis // Best Practice & Research Clinical Rheumatology. – 2025. – Vol. 39, No. 2. – Art. 102057.
10. Yayan J., Rasche K. Tuberculosis in older adults (≥65 years): Global trends, sex differences, and regional variations, 2000–2023 // BMC Geriatrics. – 2026. – Vol. 26. – Art. 133.
11. Teo A.K.J., Morishita F., Islam T., Viney K., Ong C.W.M., Kato S. et al. Tuberculosis in older adults: challenges and best practices in the Western Pacific Region // The Lancet Regional Health – Western Pacific. – 2023. – Vol. 36. – Art. 100770.

12. Zhou Y., Wang F., Chen S., Zhang Y., Wang W., Wu Q. et al. The asymptomatic tuberculosis proportion among the elderly population: a systematic review and meta-analysis // BMC Public Health. – 2024. – Vol. 24. – Art. 3551.

TIBBIYOT
TA'LIMI & INNOVATSIYALARI

2026. № 10

Muharrir: Sherzod Qurbonov

Mas’ul kotib: Surmaniso Mirzaliyeva

Dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Tibbiyot ta'limi va innovasiyalari” ilmi elektron jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @munis_sm
Tel.: 97 748 70 03

Google scholar

PubMed MEDLINE
NIH U.S. National Library of Medicine National Institutes of Health
Advancing Health Through Knowledge